

Bizonytalan eredetiségû, sőt egyes esetekben hamis képek is a falra kerülhettek a Nemzeti Galéria közelmúltban zárult, nagy közönségsikert aratott Munkácsy-kiállításán.

Bizonytalan eredetiségû, sőt egyes esetekben hamis képek is a falra kerülhettek a Nemzeti Galéria közelmúltban zárult, nagy közönségsikert aratott Munkácsy-kiállításán. Az eddigi legtöbb látogatót vonzó magyarországi idôszaki tárlat melléfogásait Molnos Péter művészettörténész annak tulajdonítja, hogy a sietôs szervezés a szakmaiság rovására ment. Szakmai és gyûjtôi körökben egyébként már a kiállítás alatt szóbeszéd tárgya volt, hogy néhány mű eredetisége megkérdôjelezhetô. Molnos Péter művészettörténész az eredetiség problémájával nézett szembe az Enigma művészetelméleti folyóirat legutóbbi számában, amelyet az ismert művészettörténész, Markója Csilla által vezetett szerkesztôség az említett kiállítás apropójából teljes egészében Munkácsy Mihály életművének szentelt. "Essünk neki Munkácsynak!" címû tanulmányában Molnos hozzávetôleg féltucatnyi kiállított festmény esetében állítja, hogy eredetük kétes, vagy hogy nem is Munkácsy festette ôket. Az eddig sem volt titok, hogy Munkácsy munkásságát nagyszámú "tanítvány" segítette, köztük olyan ismert festôk, mint például a pályája kezdetén álló Rippl-Rónai vagy Pataky László, Bruck Lajos, Karlovsky Bertalan. Ugyanakkor Molnos felhívja a figyelmet, hogy a kiállítás és ennek katalógusa még érintôlegesen sem foglalkozott e problémával. Külön tárgyalja a szerzô az újonnan elôkerült, mindeddig lappangó festmények ügyét, amelyek esetében a rendezôk végképp nem támaszkodhattak a Munkácsy-kutatás eredményeire. A most falra került, az életműhöz szorosan nem köthetô képek ezek közül kerülnek ki - állítja Molnos, aki szerint ez azért következhetett be, mert "nem csupán az egyes képekhez kapcsolódó precíz adatgyûjtés maradt el, hanem a művek szabatos vizsgálata is". Molnos kérdésses attribúciójának mondja például a Golgota és a Krisztus Pilátus elôtt címû képekhez készült tanulmányokat. Mint a szerzô írja, azzal, hogy kiállította, az eredetiség hamis bélyegét ütötte a galéria egy nôi portréra is, amelynek hamis szignatúrája és datálása annak idején már Munkácsy legismertebb monográfusának, Végvári Lajosnak is feltûnt. A tanulmány nem tekinti Munkácsy-alkotásnak a Hóhér lajtorjával címû munkát, amit a rendezôknek eleve "udvarias köszönet kíséretében" vissza kellett volna adniuk a tulajdonosának. Molnos, tanulmányával kapcsolatban lapunknak elmondta, hogy szerinte a kiállítás rendezôit mindenképpen elismerés illeti, hogy rekordidô alatt

összehozták e tárlatot. A jó ötlet, jelentős szervezőmunkával és bátor marketinggel párosulva nagy tömegeket vonzott nyáron a Nemzeti Galériába - közben azonban a kérdéses eredetű művek felsorakoztatása a rendezők, végső soron pedig a művészettörténészek felelősségét veti fel; a kiállítás nem gazdagította eléggé a Munkácsy-életműről eddig szerzett ismereteinket - hangsúlyozta. - Örülök, hogy megjelennek olyan írások Magyarországon, mint a Molnos-tanulmány, mert nem volna jó, ha csak egyféle szemlélet tükröződne Munkácsyval kapcsolatban - jelentette ki lapunknak Pákh Imre, az Egyesült Államokban élő Munkácsy-gyűjtő. Mint emlékeztet, az MNG tárlatán ő volt az egyik legnagyobb kiállító. Pákh cáfolta azt a vele kapcsolatos gyűjtői szóbeszédet, hogy a tárlatot ő szponzorálta volna. - Nem szponzor voltam, hanem kiállító, vagyis nem profitáltam, hanem adtam - hangoztatta Pákh. Elmondása szerint a tengerentúlon őrzött Munkácsy-kollekciójából a kiállítás rendezői maguk válogattak, mit akarnak bemutatni. E megjegyzésével valószínűleg Pákh arra a szóbeszédre is reagált, hogy a Debrecenbe általa kölcsönadott Golgotáért cserébe ideiglenes letétként nála levő Munkácsy-festményeket (például a Parc Monceau-t) ő nem engedte volna vissza Magyarországra kiállítani. Mint Pákh Imre elmondta, műgyűjtőként Munkácsy-műveket mindig csak szakértői tanúsítvány alapján vásárol. E tekintetben a legautentikusabb szakértőknek Munkácsy-ügyekben jelenleg az MNG munkatársait - mindenekelőtt Bakó Zsuzsát, Boros Juditot és Szinyei Merse Annát - tekinti. Ami a hamis hírbe került képeket illeti, ezek közül kettő az ő gyűjteményének a része. Mindkettőről Végvári-szakvélemény van a birtokában. A nagy sikerű kiállítás létrehozására nem egészen egy éve volt a rendezőknek, a szűk határidők pedig valóban nehéz feladat elé állították őket, és a Molnos által most felvetett problémák az előkészítés hónapjaiban állandó fejtörést jelentettek számukra. Viszont az alternatíva az volt, hogy e kiállítás nem jön létre, hiszen a külföldön őrzött képek hazahozatalára most nyílt lehetőség - mondta lapunknak Boros Judit művészettörténész, a tárlat egyik rendezője. Végül is nagy öröm, hogy sok olyan Munkácsy-kép is látható volt Budapesten, ami eddig még soha nem jutott el a magyar közönséghez. Boros Judit elmondása szerint a kiállítás anyagának egy részét maga is akkor látta először, amikor a műtárgyak megérkeztek. Bizonyos művek alapos beazonosítása gyakorta sok időbe kerül és előfordulhat, hogy a leggondosabb szűrőn is átcsúszik egy-egy bizonytalanabb eredetű darab, sőt még az is elképzelhető, hogy akár hamis is. A Molnos által érintett problémákról nyilván lehet vitatkozni. E vitában Boros Judit szerint azonban összekeveredni látszik a tárlat hivatalos katalógusának és az egyidejűleg kiadott albumnak a tartalma. Utalt rá, a Munkácsy-képek egy részén rajta van a tanítványok keze nyoma, a mester szignója azonban hitelesíti e festményeket, esetleges kvalitásbeli hiányosságaik ellenére. A nagy Munkácsy-kiállítást beárnyékoló polémia azért is figyelmet érdemlő, mert egy életmű-kiállításra esetleg sok évet kell várni. Márpedig régóta nyílt titok, hogy fizikai értelemben a Munkácsy-képek jelentős hányada komoly állagromláson ment keresztül. A korai művek teljes "besötétedésének" veszélyét az Enigmában Pernecky Géza elemzi. A megsemmisülés folyamata azzal függ össze, hogy a festő túlságosan bőkezűen bánt az alapozáshoz használt bitumennel és a kátrány valósággal megette a szóban forgó műveket. Ráadásul, mint Pernecky lapunknak elmondta: az új keletű kutatások (így a kiállítás katalógusában közölt restaurátori szakvélemény) szerint Munkácsy Párizsban festett képeinek egy része méhviasz és vaspap felhasználásával készült - az előbbi labilis és teljesen soha meg nem száradó anyag, a másik pedig korrodálódik és ennek nyomán különféle káros vegyi folyamatok indulnak el. Markója Csilla főszerkesztő felkérésünkre e-mail üzenetben foglalta össze a Munkácsy-számmal kapcsolatos szakmai reagálásokat. "Az Enigma Munkácsy-összeállítása nem csupán Molnos írásából áll, hanem a múltkori nagy sikerű

Mednyánszky-olvasókönyvünk mintájára egy forrásgyűjteményből, mely Munkácsy műkereskedőjének és számos más kortársának anekdotikus részletekben bővelkedő visszaemlékezéseit, továbbá korabeli kritikákat, fotókat és dokumentumokat tartalmaz és ezt kiegészíti hat tanulmány, amelyek mindegyike a megszokottól eltérő, polemikus módon veti fel a Munkácsyval kapcsolatos kérdéseket. A szakma természetesen a kiadvány egészére reagált, mégpedig igen pozitívan, volt olyan kolléga is a Nemzeti Galériából, aki egyenesen mérföldkőnek nevezte a Munkácsy-számot, a források és az elemzések együttes és egymásra vonatkoztatott közlése, mint metodikai újítás tekintetében. Feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a Galéria, mint intézmény is nagyvonalúan támogatta az Enigma Munkácsy-számát, több tucat Munkácsy-repró ingyenes közlési engedélyével. Ami Molnos írását illeti, voltak, akik úgy érezték, hogy a fiatal kolléga túlságosan általánosít, ám melyik vitairat nem él az általánosítás retorikai eszközével? De a nagy többség egyetértett vele, hiszen a probléma, amit felvetett, valós, és kimondatlanul bár, de két további kérdéshez is elvezet. Az egyik a művészettörténész-képzés hiányosságaihoz kapcsolatos. A másik kérdés arra a "közönségboom"-ra vonatkozik, mely egy kellőképpen voluntarista és szakmailag teljességgel érzéketlen, a kirakateredményekre fókuszáló kultúrpolitikai hozzáállással együttesen odahat, hogy egy múzeum olyan helyzetbe kerülhet, hogy az igazgató azt nyilatkozza, hogy "amikor a közép-európai kiállításláz... hozzánk is elérkezett, azt mondtam a kollégáimnak meg a fenntartóknak, a kulturális minisztériumnak: most vagy soha! Mármint most és nem máskor kell megrendeznünk a régóta tervezett Munkácsy-kiállítást. Még akkor is, ha sokakban nagy a szkepszis az idő rövidsége miatt. Az alapötlet az volt, hogy a lehető leggyorsabban, a lehető legtöbb, Magyarországon ritkán látott Munkácsy-festményt szedjük össze..." (Bereczky Loránd, Népszabadság, szept. 16.) A "lehető leggyorsabban a lehető legtöbbet" világos beszéd. Ezek után botorság tudományos eredményeket számon kérni. Ha jól tudom, 6-7 hónap állt a munkatársak rendelkezésére. Következménye egy nagy közönségsikerű, szépen megrendezett, tudományosan viszont némileg előkészítetlen kiállítás, mely ráadásul egy vélhetőleg soha vissza nem térő alkalom elszalasztását is jelenti a nagyrészt külföldön őrzött Munkácsy-életmű tudományos feldolgozása szempontjából. Nyilvánvaló, hogy a szakmát egyszerűen felkészületlenül érte a közönség ilyen fokú érdeklődése. Ez hosszú távon egy komoly, közös vita tárgya kell legyen, mely vita a múzeum szerepének változásairól fog szólni elsősorban, arról, hogy mi a fontosabb, a tudományos szempontok érvényesítése vagy a bevétel, illetve annak a menedzsertípusú szemléletnek a hatásairól, mely pl. az NKA átszervezése kapcsán az Enigma-féle kicsi, megfelelő érdekképviselő nélküli nonprofit műhelyek létét alapjaiban veszélyezteti. Ez a vita azonban nem az Enigma hasábjain fog tovább folytatódni. Mi maradunk a 13 éve bevált kaptafánkknál, az eddigiekhez hasonlóan újabb tematikus számokat tervezünk." Kis Tibor